

- MANHATTAN TRANSFER , per John Dos Passos. Traducció de Manuel de Pedrolo. 2 volums. Biblioteca A tot vent , nº 111.- Aymà, Barcelona, 1965.
- HOMES I RATOLINS, per John Steinbeck. Traducció de Manuel de Pedrolo. Biblioteca A tot vent, nº 99 .- Edicions Proa, Perpinyà, 1964.
- LA RUTA DEL TABAC, per Erskine Caldwell. Traducció de Manuel de Pedrolo. Biblioteca El Balanci. Edicions 62, Barcelona, 1965.

Un dels fenòmens si més no curiosos de la darrera postguerra fou la voga sobtada que, a França i, per extensió, a tota l'Europa diguem-ne occidental, assolien, després de la fi de l'ocupació nazi, els novel·listes americans nous. Això de "nous" és relatiu, és clar, puix que uns quants - Hemingway, Dos Passos, el mateix Caldwell, - ja havien estat traduïts abans de la segona Guerra Mundial al francès i a altres llengües. (La modesta i utilíssima "Biblioteca de la Rosa dels Vents" havia donat una traducció dels "Torrents de Primavera", de Hemingway; el "Manhattan Transfer", de Dos Passos, junt amb alguna altra obra de Sinclair Lewis, Sherwood Anderson i Upton Sinclair, havien estat ofertes al públic de parla castellana per la revolucionària editorial "Cénit", de Madrid). Però, a despit de les prolongades estades a Europa - singularment al París de l'entre-deux-guerres, sense menysprear escapades a l'Espanya pintoresca i tauròfila - d'un Hemingway, d'un Scott Fitzgerald o d'un altre qualsevol dels membres de la "Lost generation" - aquella generació no pas prou perduda per als honors i els profits com per a no comptar tres premis Nobel, després de Sinclair Lewis, d'Eugene O'Neill i de la senyora Buck -, semblava que l'Europa de 1945 descobrís meravellada les novel·les descarnades i "objectives" de Dos Passos, Steinbeck, Caldwell i Hemingway, per a llançar-se després amb les tough-novels d'un Dashiell Hammett, un Raymond Chandler o un James M. Cain i acabar descobrint, entre escandalitzats i fascinats, l'Henri Miller dels "Tropics" i de "Sexus".

L'obertura d'horitzons que representava per a la literatura catalana, de fa un parell d'anys, la possibilitat d'incorporar, en traduccions dignes i de categoria literària, obres destacades d'altres literatures nacionals ens haurà permès de llegir en català algun d'aquests autors. En espera dels editors que juguin a tret segur i que ofereixin els "best sellers" del tipus John O'Hara, Tom Chamales o Irving Wallace; al costat de les col·leccions de novel·la policíaca o de "suspense" (perdó, d'eniblit) que ens donen ja Mickey Spillane, James Cain i William P. Mc Givern; esperant

els editors que vulguin jugar el risc d'anostrear Scott Fitzgerald, James T. Farrell, William Styron, Norman Mailer o Budd Schulberg, ara ja tenim, procedents almenys de dues editorials diferents - de tres, de fet, si les Edicions Proa de Perpinyà mantenen llur independència de les que a Barcelona continua la casa Aymà - unes mostres molt precises de la novel·la americana del període 1920-1936.

Es una coincidència, potser, però no pas una casualitat filla d'un puatjar, que aquestes tres novel·les hagin estat traduïdes i presentades per Manuel de Pedrolo. El nostre fecund novel·lista - el cas de major vocació que registren les lletres catalanes, i no pas únicament en matèria novel·lística - és un dels millors coneixedors de les lletres nordamericanes que hi ha avui a casa nostra. Director de la col·lecció "La Cua de Palla", ja coneixia d'abans una gran part de la fabulosa producció de novel·les policiaques i de "suspense" - però, d'enjblit - que ha fet, a França, la fortuna de la "Série Noire" i de tantes imitacions de no tanta fortuna. Corresponia certament a ell donar entrada a la literatura catalana als principals autors que havien donat prestigi mundial a les lletres dels Estats Units, el prestigi més durador que han conegut d'ençà d'Edgar Poe, Longfellow i Mark Twain. A la llista d'aquestes tres novel·les i de llurs autors trobaríeu a faltar William Faulkner, si no fos que aquest altre Premi Nobel ja ha estat posteriorment traduït al català, també per Manuel de Pedrolo, o Hemingway, que també sé que ha d'ésser incorporat a la nostra llengua amb una de les seves darreres novel·les. Però és evident que els prefacs amb què Manuel de Pedrolo situa els novel·listes americans que ha traduït ens els situen amb tota llur significació, amb llurs grans qualitats i també amb llurs defectes.

"Homes i ratolins" - un títol basat en uns versos del poeta escocès Robert Burns - ha estat un dels grans èxits de la novel·la nordamericana i el llibre que convertia John Steinbeck en un autor mundialment conegut. Fou dut al teatre i al cinema amb èxit notori, i el cinema també s'empararia de "The Grapes of Wrath", de "Tortilla Flat" i d"East of Eden", sense que això vulgui dir res, és clar, sobre la intrínseca qualitat d'aquests llibres. En la bona traducció de Manuel de Pedrolo i en l'espaiada tipografia del volum de la Proa perpinyanenca, us empassau aquest volum com a bresques. El cas de la intel·ligència que no vol pas explotar la força, si no protegir-la - mai com en el cas de Lennie el vell tòpic de "la força bruta" és just i escaient - forneix un drama prou arquetípic perquè tothom s'hi senti interessat. La parella Lennie-George no pot recedir enlloc,

és evident des de la primera pàgina, i la mort de Lennie, a la darrera, no resol pas el problema per a George. El tema de l'amistat entre dos homes, apte per a derivacions eròtico-sentimentals, no es desvia mai ací d'una severa vigilància d'un home que sent la responsabilitat de la conducta del seu protegit. Com diu Pedroló, aquest llibre, eixut i sense cap efusió lírica, en el qual només ens són presentades les paraules i les accions dels homes - la dona ~~només~~ hi surt ^{tan sols} com a instrument gairebé impersonal de temptació - "ens permet de creure que, a despit d'egoismes i flaqueses, els somnis, momentàniament vans, són potser una premonició del futur que, sense utopies edèniques, agermana realitat i esperança". La introducció d'aquest premi Nobel americà a les lletres catalanes és un fet afortunat, digne d'ésser subratllat i aplaudit.

Potser no era tan evident - i confesso tenir-ne una part de culpa - la necessitat de triar MANHATTAN TRANSFER per a presentar als lectors catalans l'obra monumental - i darrerament bon xic ambigua en significacions ideals i polítiques - d'un John Dos Passos. Aquest llibre, publicat en 1925 i que en 1927 ja era ofert al públic de llengua castellana, feia aleshores l'extraordinària impressió que produiria, uns anys més tard, l'inici d'una altra obra culminant de l'unanimisme, com són "Les Hommes de Bonne Volonté", de Jules Romains. Nova York, la ciutat que ens semblava fabulosa en els anys vint, té en aquesta novel·la un retrat impressionista, gens afavorit, amb escenes i paisatges de gran brillantor i uns personatges que res no priva de considerar com a paradigmes de la població de la gran ciutat en els anys immediats a la primera gran guerra i que havien de desembocar en la gran depressió de 1929. Les figures de Congo, el rei dels "speak-easies" on la beguda clandestina era despatxada a preu d'or, el de l'advocat Baldwin, aferista i despreocupat, el de la parella central, Jimmy Herf, símbol d'uns intel·lectuals bon xic desorientats, i Ellen Oglethorpe, bella, despreocupada, paràsit inconscient i sense matdat, tantes altres que passen fugaçament o que s'entretenen en alguna recolzada de la cursa vital dels més importants, teixeixen un ballet prou significatiu perquè MANHATTAN TRANSFER romangui com un testimoni ben colpidor de les contradiccions, les injustícies i la vacuïtat desesperant d'una societat dominada per la recerca constant del profit.

LA RUTA DEL TABAC, per últim, és una presentació, entre humorística i punyent d'un altre món, molt diferent, que forma - o formava, no ho sé - part de la societat nordamericana i que, tot i la seva mínima importància

pesa d'una manera decisiva en les incidències de la gran crisi racial. Aquells pobres blancs que viuen a la vora d'una abandonada ruta del tabac, en un "deep South", un profund sud en el qual la misèria dels "poor white" és més completa, més desesperada que la mateixa dels negres, ens són presentats per Erskine Caldwell, en aquest llibre com en altres (penso en "God's Little Acre", dut al teatre amb èxit sensacional i escandalós i igualment presentat cinematogràficament, amb una evident idealització excessiva dels personatges) amb un cert humorisme cruel. La família de Lester, amb la noia llavifesa i el noi que es casa amb la predicadora itinerant, les aventures gròtesques entorn d'un sac de naps, d'un automòbil que es va perdent a peces soltes per les carreteres (en un dels seus continuats accidents, capgira un carro de fenc dut per un negre, i aquest queda mort al dessota, però això no impressiona ningú ni produeix cap maldecap suplementari als protagonistes) el rellent d'un erotisme miserable, d'una fam endarrerida i d'una brutícia general que traspuja d'aquesta novel·la d'Erskine Caldwell ens fa pensar que aquest, com tants altres escriptors americans descoberts per una Europa embadalida de postguerra, havien trobat feia poc les receptes d'un Emile Zola o, millor encara, d'un Maupassant - tan ple de prestigi als Estats Units com oblidat a França - i que el realisme que una certa llunyania ens fa trobar màgic és només una adaptació, amb timideses i audàcies alternades, del vell naturalisme de darreries del segle XIX.

R a f a e l T A S I S.